

Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό Επίτευγμα

Αγραπίδη Κωνσταντίνου

*«Συγκριτική θεώρηση του πλατωνικού έρωτα και της
χριστιανικής αγάπης επί τη βάσει του Συμποσίου και της (Α΄)
Καθολικής Επιστολής του Ιωάννη».*

Αθήνα Ιανουάριος 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή.....	3
2. Κεφάλαιο 1 ^ο	
1.1. Πλάτων - «Συμπόσιο».....	4-5
1.2. Ο λόγος του Σωκράτη - η έννοια του έρωτα.....	5-8
3. Κεφάλαιο 2 ^ο	
2.1. Άγιος Ιωάννης - «Α' Καθολική Επιστολή».....	8-9
2.2. Η έννοια της αγάπης στην Α' Καθολική Επιστολή.....	9-10
4. Κεφάλαιο 3 ^ο	
3.1. Φιλοσοφική και θεολογική αναζήτηση του έρωτα - αγάπης στο αρχαίο ελληνικό και του χριστιανικό πνεύμα.....	11-14
5. Συμπερασματικά.....	14-15
6. Βιβλιογραφία.....	16-17

Εισαγωγή

Η αγάπη προβάλλει στις μέρες μας ως η έσχατη ελπίδα του σύγχρονου ανθρώπου. Καθένας όμως, δίνει στον όρο «αγάπη» διαφορετική ερμηνεία, ανάλογα με το πολιτισμικό και κοινωνικό του υπόβαθρο. Στην παρούσα εργασία που γίνεται στα πλαίσια των υποχρεώσεών μας έναντι του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, επιχειρούμε να διερευνήσουμε την έννοια της αγάπης στα κείμενα του Συμποσίου του Πλάτωνα και της Α' Καθολικής Επιστολής του Ευαγγελιστή Ιωάννη.

Η αναδρομή στην εποχή συγγραφής των κειμένων, στις προσωπικότητες των συγγραφέων και στους σχολιασμούς διάφορων μελετητών, θα μας βοηθήσουν να εντοπίσουμε, και να κατανοήσουμε το πώς οι εν λόγω συγγραφείς ερμήνευαν τον όρο αγάπη. Επίσης να βρούμε και να καταγράψουμε τυχόν ομοιότητες και διαφορές καθώς και τα στοιχεία εκείνα που θα βοηθήσουν την προσωπική μας αναζήτηση και θα μας οδηγήσουν στην αναβάπτιση της ίδιας μας της ζωής.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1. Πλάτων - «Συμπόσιο»

Ο Πλάτων γεννήθηκε στην Κολλυτό της Αττικής το 427π.Χ. και πέθανε το 347π.Χ. Ήταν γιος των αριστοκρατών Αρίστωνα και Περικτιόνης και μαθητής του Σωκράτη. Στα έργα του (εκτός από τη Απολογία του Σωκράτη) που είναι γραμμένα σε μορφή διαλόγων και που θεωρούνται άριστα μνημεία του αττικού πεζού λόγου, ανέπτυξε τη φιλοσοφία του δασκάλου του, την οποία συμπλήρωσε και συστηματοποίησε. Ένας από τους καλύτερους διαλόγους του, είναι το Συμπόσιο το οποίο γράφτηκε το 385-384, λίγο μετά το Φαίδωνα¹. Πολλά έχουν υποστηριχθεί σχετικά με τους λόγους για τους οποίους ο Πλάτων έγραψε το έργο αυτό. Απ' όλες όμως τις απόψεις, δύο φαίνεται να είναι οι πιο ευσταθείς: 1) να ανατρέψει τις κατηγορίες για το Σωκράτη που τον ήθελαν να διαφθείρει τους νέους, 2) να χαρίσει στους μαθητές του το δρόμο για την απόλυτη ομορφιά. Κι ο δρόμος αυτός δεν είναι άλλος από το δρόμο του αγνού έρωτα. Του έρωτα, που όταν ξεπεράσει τις υλικές αδυναμίες, υψώνεται λατρευτικά στην ψυχή. Αγαπώντας αγνά, νιώθουμε την απόλυτη ομορφιά - τις ιδέες. Και νιώθοντας τις ιδέες, καταλαβαίνουμε την ουσία του κόσμου². Όλα τα πρόσωπα του Συμποσίου φαίνεται πως δεν παραβρέθηκαν εκείνο το βράδυ, όμως τα κύρια πρόσωπα του διαλόγου ζούσαν την εποχή της συγγραφής του.

Ο Έρωτας, προς τιμή του οποίου εκφωνούνται οι αγορεύσεις του διαλόγου, αποτελούσε μια κοσμογονική μορφή, της οποίας η σημασία παραμορφώνεται αν την ταυτίσουμε απλά με την αρχή της γενετήσιας συμπεριφοράς. Ο διάλογος έχει τη μορφή δράματος εξιστορημένου σε πλάγιο λόγο. Ο πραγματικός αφηγητής, ο Απολλόδωρος ο Φαληρέας, φίλος του Σωκράτη, εξιστορεί από δεύτερο χέρι το συμπόσιο προς τιμή του ποιητή Αγάθωνα, για την πρώτη του νίκη στην τραγωδία³.

Το σκηνικό μέσα στο οποίο διαδραματίζονται οι διάλογοι είναι εορταστικό, μια και πρόκειται για ένα συμπόσιο που γίνεται για την πρώτη δημόσια νίκη ενός νέου ποιητή, οι περισσότερες αγορεύσεις έχουν τόνο μάλλον ευτράπελο παρά σοβαρό κι η όλη ευθυμία της παρέας δημιουργεί ένα φόντο που τονίζει αντιθετικά τη μεγάλη σοβαρότητα του λόγου του Σωκράτη. Εκτός όμως από την περίπτωση, ενδιαφέρουσα είναι κι η διατήρηση του πνεύματος της εποχής. Πρόκειται για μια χρονιά κατά την οποία η γενικότερη διάθεση της πόλης των Αθηνών ήταν ιδιαίτερα αισιόδοξη και πρόσχαρη. Ήμαστε μόλις μερικούς μήνες πριν τον απόπλου της μεγάλης αρμάδας για την κατάκτηση της Σικελίας. Ο Αλκιβιάδης την ώρα που παίρνει

-
1. Πρβλ. Ιωαν. Κουχτσόγλου, *Άπαντα Πλάτωνος* (Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, τόμ. Α', 1966), 29 και 41.
 2. Πρβλ. Ιωαν. Κουχτσόγλου, *ό.π.*, 55-56.
 3. Πρβλ. Α. Ε. Taylor, *Πλάτων-Ο άνθρωπος και το έργο του* (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 1990), 251.

το λόγο έχει ήδη ονομαστεί αρχηγός της εκστρατείας και δεν είναι μόνο μεθυσμένος με το κρασί αλλά και με τις φιλοδοξίες που του αποδίδει ο Θουκυδίδης⁴.

Βέβαια λίγους μήνες αργότερα η κατάσταση έχει αλλάξει. Εξόριστος στη Σπάρτη ο Αλκιβιάδης ορκίζεται να πάρει εκδίκηση, η απώλεια ανδρών και υλικών είναι ανυπολόγιστες και το χτύπημα των Σπαρτιατών μοιραίο. Στο Συμπόσιο όμως, κανένα απ' όλα αυτά τα γεγονότα και τα στοιχεία δεν αναφέρονται κι ο Πλάτωνας με μια εξαιρετική τεχνική περιγράφει σταθερά και τελείως αντικειμενικά το πνεύμα της εποχής και τη δεσπόζουσα προσωπικότητα της στιγμής, τον άνδρα τον γεμάτο ξιπασιά και κρασί, στήνοντας το σκηνικό που είναι απαραίτητο για να μπορέσει να προβάλλει ανάγλυφα τη φιλοσοφία η οποία ενσαρκώνεται μέσα από το λόγο του Σωκράτη⁵.

1.2. Ο λόγος του Σωκράτη - Η έννοια του έρωτα

Η καταγωγή του έρωτα⁶ ήταν το πρόβλημα που έθεσε ο Σωκράτης λίγο προτού αρχίσει ο λόγος του και κάνει την εμφάνισή της η ιέρεια Διοτίμα. Στην αρχή προσποιήθηκε ότι η αγαπημένη του μέθοδος, η διαλεκτική, θα αποτελούσε απλή εισαγωγή στο λόγο που επρόκειτο να εκφωνήσει. Στη συνέχεια όμως μετέτρεψε ολόκληρο το λόγο του σε διαλεκτική, δηλαδή γνήσια σκέψη, βάζοντάς τον στα χείλη της Διοτίμας και περιγράφοντας τη διαδικασία των ερωταποκρίσεων με την οποία εκείνη τον οδήγησε στην κατανόηση των πραγματικών μυστηρίων του έρωτα. Προφανώς ήθελε να μην αφήσει τους ακροατές του να παρακολουθήσουν απλά τα λόγια του κι ενδεχομένως να επηρεαστούν από την ομορφιά τους, αλλά να τους υποχρεώσει να παρακολουθήσουν τη σκέψη του, να ακούσουν τη συζήτηση της ψυχής του με τον ίδιο της τον εαυτό.

Το εγκώμιό του ακολουθεί τη συμβουλή του Αγάθωνα. Πραγματεύεται πρώτα το ερώτημα για το ουσιαδές γνώρισμα του έρωτα και στη συνέχεια προχωρεί στο ζήτημα των υπηρεσιών που μας προσφέρει. Ο Έρωτας λοιπόν, όπως εξηγεί η Διοτίμα, δεν είναι ούτε «Θεός» ούτε «απλός θνητός», αλλά «δαίμων» ή «πνεύμα» και μάλιστα ισχυρό (202d-e)⁷. Οι δαίμονες σύμφωνα με την παράδοση, βρίσκονται μεταξύ του θνητού και του θείου. Είναι οι μεσολαβητές, αυτοί που μεταφέρουν τις προσευχές των ανθρώπων στους Θεούς και επίσης τις προσταγές, τις αποκαλύψεις και τα δώρα των Θεών στους ανθρώπους.

4. Πρβλ. Α. Ε. Taylor, *ό.π.*, σ. 252.

5. Πρβλ. Α. Ε. Taylor, *ό.π.*, σ. 253.

6. Πρβλ. Νικολίτσας Δ. Γεωργοπούλου, *Ο Πλατωνικός μύθος της Διοτίμας* (Αθήνα: Βιβλιογνωσία, 2019) 75.

7. Βλ. Πλάτωνος, *Συμπόσιον*, στην ιστοσελίδα: users.otenet.gr, Αρχαία Ελληνικά Κείμενα.

Ο Έρωτας αποτελεί έναν από αυτούς τους δαίμονες κι η καταγωγή του ανταποκρίνεται σ' αυτό του το ρόλο (203a). Είναι παιδί του Πόρου (που σημαίνει αφθονία) γιου της Μήτιδας (ευφυΐας) και της νεαρής ζητιάνας, της Πενίας (ένδειας). Η σύλληψή του έγινε στον ουρανό, την ημέρα που γεννήθηκε η Αφροδίτη. Ο ίδιος κληρονόμησε γνωρίσματα και των δύο γονιών του. Είναι φτωχός, ασουλούπωτος, άστεγος και κακομοίρης σαν τη μητέρα του. Μοιάζει όμως αρκετά και στον πατέρα του, ώστε να έχει έντονους πόθους για καθετί ωραίο και καλό, διακρίνεται επίσης από θάρρος, επιμονή, επινοητικότητα και επιτηδειότητα προκειμένου να ικανοποιήσει αυτούς του τους πόθους.

Είναι σπουδαίος μάγος και σοφός, ενώ σ' όλη του τη ζωή επιδιώκει να γίνει σοφότερος. Είναι ο μοναδικός φιλόσοφος ανάμεσα στους θεούς και τους ανόητους, αφού οι μεν πρώτοι δεν αποβλέπουν στη σοφία μια και ήδη τη διαθέτουν, οι δε δεύτεροι δεν υποψιάζονται καν ότι τους λείπει κι ότι τη χρειάζονται. Οι μνηστήρες της σοφίας, οι φιλόσοφοι, με αρχηγό τους τον Έρωτα, είναι ακριβώς όσοι ζουν ανάμεσα στα άκρα αυτά.. Είναι εκείνοι οι οποίοι αισθάνονται πείνα για τη σοφία, το πιο όμορφο πράγμα, αλλά την αισθάνονται ακριβώς γιατί μένει ανικανοποίητη. Η συμβατική περιγραφή του Έρωτα ως αιώνια ωραίου οφείλεται σε σύγχυση του περιπόθητου καλού κι εκείνου που το ποθεί (201e-204c).

Στις παραπάνω περιγραφές διαπιστώνουμε τη χαρακτηριστική διαίρεση του εγώ του ανθρώπου, από τη στιγμή που θα αποκτήσει συνείδηση της έλλογης ευφυΐας του. Η έλλογη σκέψη δεν είναι χάρισμα που ο άνθρωπος βρίσκεται να κατέχει αλλά επίτευγμα που καλείται να κατορθώσει. Η πνευματική του ωρίμαση και χειραφέτηση συνιστούν το αγαθό που ο άνθρωπος πρέπει να εξασφαλίσει προκειμένου να γίνει ευτυχισμένος. Πρόκειται όμως για ένα αγαθό πολύ απόμακρο κι η προσέγγισή του προϋποθέτει ισόβιο αγώνα με πολλές εναλλαγές επιτυχίας κι αποτυχίας. Αν τις εξασφάλιζε απόλυτα, η ζωή του θα γινόταν ζωή ενός θεού κι απαλλαγμένος από τη χρονικότητα, θα θωρακιζόταν με την αιωνιότητα ενάντια σε κάθε μεταβολή. Αντίθετα, αν δεν πασχίσει να τις εξασφαλίσει, επιστρέφει και περιορίζεται στην κατάσταση του ζώου, ενός όντος που υπόκειται στη μεταβολή. Ο άνθρωπος κατά συνέπεια, επειδή ακριβώς είναι αυτό που είναι, δε βρίσκεται ποτέ σε ειρήνη με τον εαυτό του, ειρήνη που αποτελεί ανώτερο στάδιο της εξέλιξής του.

Ο Σωκράτης συνεχίζει το λόγο του κάνοντας αναφορά στο ζήτημα των υπηρεσιών που μας προσφέρει ο Έρωτας. Το αντικείμενο της βαθύτερης επιθυμίας των ανθρώπων είναι η ευτυχία (ευδαιμονία) και μάλιστα για πάντα. Παρόλο όμως που ο πόθος αυτός είναι κοινός για όλους, ο χαρακτηρισμός «εραστής» αποδίδεται σε όποιον επιθυμεί έντονα ένα ορισμένο είδος ευτυχίας, «τον τόκον εν καλώ» δηλαδή την αναπαραγωγή μέσα στην ομορφιά, είτε αυτή η αναπαραγωγή είναι σωματική είτε πνευματική (206b). Η επιθυμία της αναπαραγωγής είναι καθολική και βαθιά ριζωμένη. Πρόκειται για μια προσπάθεια του ατόμου να δώσει μια μορφή αιωνιότητας στο ίδιο του το είναι, μια κι η πρωταρχική του επιθυμία είναι να εξασφαλίσει το «καλό» του και μάλιστα παντοτινά. Βεβαίως την επιθυμία

αυτή ο οργανισμός, αδυνατεί να την εκπληρώσει μέσα στα πλαίσια της ατομικότητάς του γιατί από τη φύση του υπόκειται στο θάνατο. Μπορεί όμως να πετύχει μια προσέγγιση της αιωνιότητας μέσω της διαδοχικής εναλλαγής των γενεών. Μόνο φέρνοντας στον κόσμο ένα νέο άτομο, που θα αντικαταστήσει το παλιό, μπορεί ένα θνητό ον να συμμετάσχει στην αθανασία (208b).

Όσο το πάθος της σωματικής αναπαραγωγής αποτελεί την πλέον υποτυπώδη μορφή με την οποία εκδηλώνεται ο πόθος της καρποφορίας του αιώνιου κι αμετάβλητου καλού και τη λιγότερο ενδιαφέρουσα για τη Διοτίμα. Η ιέρεια δεν καταδικάζει αυτούς που εγκυμονούν στο σώμα μόνο, αλλά στην πίστη τους πώς κάνοντας παιδιά εξασφαλίζουν την αθανασία, βρίσκει μεγάλη αυταπάτη⁸. Κύριος σκοπός της είναι να φωτίσει την έννοια της πνευματικής πατρότητας ή μητρότητας. Ο πνευματικά όπως κι ο σωματικά ενήλικος αναζητά έναν ωραίο σύντροφο, που θα δεχτεί και θα γεννήσει τους επιγόνους του (209a-b). Μπορεί να αισθάνεται την έλξη του ωραίου προσώπου και του όμορφου σώματος, αλλά εκείνο που πραγματικά επιζητεί είναι η όμορφη, ευγενική κι εξαιρετικά προικισμένη ψυχή που κρύβουν. «Κι αν βρει αυτό που ψάχνει, ξοδεύει άφθονα λόγια για την αρετή και για το πώς πρέπει να είναι ο καλός άντρας και ποια η σωστή συμπεριφορά του, προσπαθώντας να διδάξει» (209b-c) την εκλεκτή ψυχή που ανακάλυψε. Έτσι μπορεί δύο φίλοι να συνδεθούν πνευματικά κι ο δεσμός τους να είναι ανθεκτικότερος από εκείνον της σαρκικής πατρότητας ή μητρότητας, με αποτέλεσμα μια ωραιότερη και πιο αθάνατη τεκνοποίηση.

Αλλά ο πόθος ενός αιώνιου καλού εκδηλώνεται και με τρόπους πολύ ανώτερους απ' αυτούς. Η Διοτίμα δεν είναι βέβαιη αν ο Σωκράτης μπορεί να τους φτάσει, παρόλα αυτά θα τους περιγράψει κι εκείνος ας προσπαθήσει να τους ακολουθήσει(210a). Καθένας λοιπόν που επιθυμεί να ασχοληθεί με όλα αυτά θα πρέπει από τη νεότητά του να είναι ευαίσθητος απέναντι στη σωματική ωραιότητα. Η σωστή καθοδήγηση θα τον οδηγήσει πρώτα στη γέννηση ωραίων λόγων μ' ένα καλοφτιαγμένο σύντροφο. Στη συνέχεια θα πρέπει να μάθει μόνος του(210a) να αναγνωρίζει τη συγγένεια των περιπτώσεων του σωματικού κάλλους και να γίνει εραστής όλων των ωραίων σωμάτων. Μετά οφείλει να αναγνωρίζει την ανωτερότητα του ψυχικού κάλλους, ακόμα κι όταν αυτό δεν προδίδεται από κανένα σημάδι εξωτερικής γοητείας. Κατόπι θα πρέπει να διακρίνει την ωραιότητα των ηθικών αξιών (θεσμών) και των πράξεων (επιτηδευμάτων) των ανθρώπων. Ύστερα οφείλει να στραφεί στην επιστήμη και τα πνευματικά της κάλλη.

Εδώ θα φέρει και πάλι στον κόσμο «πολλούς εκλεκτούς και μεγαλοπρεπείς λόγους και διαλογισμούς με άφθονο φιλοσοφικό πλούτο»(210d), θα πλουτίσει δηλαδή τις επιστήμες τις οποίες μελετά με ανακαλύψεις μεγάλης αξίας. Το τελευταίο στάδιο είναι και το τελευταίο σκαλί για το απόλυτα ωραίο. Όποιος προχωρήσει στην αναζήτησή του θα διακρίνει ξαφνικά το υπέρτατο κάλλος που έψαχνε να βρει σε όλη τη διαδρομή.

8. Πρβλ. Ιωαν. Κουχτσόγλου, ό.π., σ. 113.

Πρόκειται για ένα κάλλος αιώνιο, σταθερό και τέλει, υψωμένο πέρα από κάθε μεταβολή. Η ωραιότητα δεν μπορεί να κατηγορηθεί σε κανένα σώμα, σε καμία επιστήμη, σε κανένα λόγο, αλλά μόνο στην πραγματική υπόσταση κι ουσία κάθε ομορφιάς. Στην ουσία αυτή και στην υπόσταση μετέχει προσωρινά καθετί που ονομάζουμε ωραίο. Στο αμετάβλητο φως, του οποίου όλα τα κάλλη που διακρίναμε ως εδώ αποτελούν φευγαλέες αντανάκλασεις(211b).

Ο πραγματικός βίος που αρμόζει στον άνθρωπο, είναι ο βίος της θέασης της μοναδικής κι απόλυτης ωραιότητας, σε σύγκριση με την οποία κάθε άλλο κάλλος που εξάπτει την επιθυμία είναι σκάρτο απόρριμμα. Μόνο στην επαφή μαζί της γεννά η ψυχή πνευματικούς καρπούς που δεν είναι σκιές αλλά γνήσια ουσία, γιατί τότε επιτέλους η ψυχή νυμφεύεται την καθαυτό ουσία της πραγματικότητας(210a). Μόνο έτσι εξασφαλίζεται αληθινά η αθανασία. Αυτά ήταν τα λόγια της Διοτίμας. Ο Σωκράτης πιστεύει στα λόγια της και θα ήθελε να πείσει και τους άλλους ότι όταν επιζητούμε την αθανασία, η επιθυμία (Έρως) είναι ο πιστότερος βοηθός που μπορούμε να έχουμε στην επιδίωξή μας. Αυτό είναι το εγκώμιο που μπορεί να πλέξει στη «δύναμη και την ανδροπρέπεια» του Έρωτα (212b-c).

Κεφάλαιο 2^ο

2.1. Άγιος Ιωάννης - «Α' Καθολική Επιστολή»

Ο Άγιος Ιωάννης, ήταν ο πρώτος ιστορικά θεολόγος της Εκκλησίας και συγγραφέας του «πνευματικού» λεγόμενου τέταρτου Ευαγγελίου, των τριών ομώνυμων Επιστολών και της «Αποκάλυψης», η οποία κλείνει την Καινή Διαθήκη. Από το εγκώμιο που του αφιερώνει ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Σωφρόνιος μαθαίνουμε ότι ο Άγιος Ιωάννης είχε πατέρα τον Ζεβεδάιο, ο οποίος ήταν ψαράς και μητέρα τη Σαλώμη, θυγατέρα Ιωσήφ του «μνήστορος»⁹. Υπήρξε ο πιο αγαπημένος μαθητής του Χριστού κι ήταν ο μόνος που όταν όλοι οι άλλοι σκορπίστηκαν απ' το φόβο τους, βρέθηκε μαζί με την Παναγία στη Σταύρωση, όπου ο Ιησούς του παρέδωσε την Μητέρα του λέγοντας : «Ίδού η Μητήρ σου».

Μετά την Κοίμηση της Θεοτόκου, ο Ιωάννης φτάνει στην Έφεσο. Με τους διωγμούς του Δομιτιανού βασανίζεται σκληρά και εξορίζεται στα μεταλλεία της Πάτμου. Μέσα στον ιερό βράχο οραματίζεται το τέλος, τη συντέλεια του Κόσμου και υπαγορεύει στον μαθητή του Άγιο Πρόχορο, την Αποκάλυψη. Επιστρέφει στην Έφεσο και γράφει το Ευαγγέλιό του, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις αιρετικές κακοδοξίες του Κηρίνθου σχετικά με το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας. Η παράδοση της Εκκλησίας διέσωσε άπειρα θαύματα του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου. Θαυμαστό υπήρξε

9. Βλ. Π. Πάσχου, *Έρως Ορθοδοξίας*, (Αθήνα: Εκδ. Αποστολικής Διακονίας, 1987) 268.

και το τέλος του στα εκατό και πλέον χρόνια του¹⁰.

Η Α' Επιστολή συντάχθηκε κατά τα τέλη του 1^{ου} αιώνα, εποχή που αρχίζει να διαμορφώνεται η γνωστική αίρεση του Κηρίνθου. Ως επικρατέστερος τόπος της συγγραφής της είναι η Έφεσος στη Μικρά Ασία, ενώ δεν αποκλείεται κι η Αντιόχεια της Συρίας¹¹. Πρόκειται για μια επιστολή η οποία αρχίζει και τελειώνει με τρόπο διαφορετικό από το συνηθισμένο των υπόλοιπων επιστολών. Απευθύνεται κατ' αρχάς σε μια συγκεκριμένη χριστιανική κοινότητα ενώ στη συνέχεια με τη μορφή εγκυκλίου αποστέλλεται προς όλες τις Εκκλησίες για να γίνει γνωστό το κήρυγμά της¹². Η πραγματική αφορμή για την οποία γράφτηκε, ήταν η αντιμετώπιση όλων εκείνων που παρερμηνεύουν την εν Χριστώ σωτηρία κι υποτιμούν τον ιστορικό χαρακτήρα της ενσαρκώσεως του Κυρίου¹³. Μέσω αυτής υπενθυμίζεται η ορθή διδασκαλία κι εμπειρία της Εκκλησίας ενώ ταυτόχρονα καταπολεμούνται οι «αντίχριστοι» (Α' Ιωαν. 2,22)¹⁴ και οι «ψευδοπροφήτες» (Α' Ιωαν. 4,2), οι οποίοι αρνούνται την πλήρη κι ανθρώπινη φύση του Ιησού. Η Επιστολή αναφέρεται κυρίως στην αποστολική αυθεντική παράδοση, στις ιδιότητες του Θεού και τις συνέπειές τους στη ζωή και την ιστορία, στην ομολογία της χριστιανικής πίστεως που λέει ότι ο Ιησούς είναι ο αληθινός Υιός του Θεού και τέλος, στη γνήσια χριστιανική ζωή.

2.2. Η έννοια της αγάπης στην Α' Καθολική Επιστολή του Ευαγγελιστή Ιωάννη

Ο Θεός είναι αγάπη¹⁵

Ο Θεός είναι αγάπη. Και αυτός που ζει με αγάπη ζει μέσα στον Θεό κι ο Θεός σ' αυτόν. Έτσι τελειώνεται μέσα μας η αγάπη: όταν δεν φοβόμαστε την ημέρα της κρίσης. Γιατί και εμείς στον ίδιο κόσμο ζούμε στον οποίο έζησε και εκείνος. Όποιος αγαπά δεν φοβάται, αλλά η τέλεια αγάπη απομακρύνει τον φόβο. Ο φόβος σχετίζεται με την κόλαση, αυτός δε που φοβάται δεν έχει τελειωθεί στην αγάπη. Εμείς αγαπούμε τον Θεό γιατί πρώτος εκείνος μάς αγάπησε. Αν κάποιος πει «αγαπώ τον Θεό» αλλά μισεί τον αδελφό του, αυτός είναι ψεύτης. Διότι αυτός που δεν αγαπά τον αδελφό του τον οποίο βλέπει, θα αγαπά τον Θεό που δεν βλέπει; Αυτήν την εντολή έχουμε από τον Θεό: αυτός που αγαπά τον Θεό να αγαπά και τον αδελφό του.

Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος(Α' Ιω. 4,16-21).

10. Πρβλ. Π. Πάσχου, *ό.π.*, σ. 274.

11. Πρβλ. Ι. Παναγόπουλου, *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: 1995) 378.

12. Πρβλ. Σάββα Αγγουρίδου, *Εισαγωγή εις την Καινή Διαθήκη* (Αθήνα: Γρηγόρη, 1971) 378.

13. Πρβλ. Ι. Παναγόπουλου, *ό.π.*, σ. 378.

14. Βλ. Ευαγγελιστή Ιωάννου, *Α' Καθολική Επιστολή*.

15. **Βλ. Επιλογή Στ. Φωτίου**, *Κείμενα Αγίων, στα παράλληλα κείμενα για την Θ.Ε. ΟΡΘ 60, «Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας» (Πάτρα: ΕΑΠ, 2005).*

Στα καινοδιαθηκικά κείμενα του Αγίου Ιωάννη του Ευαγγελιστή η αγάπη εξαιρείται τόσο πολύ, ώστε ταυτίζεται πλέον με τον ίδιο το Θεό «ο Θεός αγάπη εστίν» (Α' Ιωαν. 4, 8). Απόδειξη της αγάπης αυτής είναι το γεγονός, ότι ο Θεός φανερώθηκε με τη σάρκωση του Ιησού Χριστού. Ελεύθερα και μόνο από αγάπη κινούμενος, έστειλε τον Υιό Του να μας λυτρώσει από τις αμαρτίες και να μας σώσει (Α' Ιωαν.4,10). Η αγάπη αποβαίνει το σημείο επαφής και κοινωνίας μεταξύ Θεού και ανθρώπου: «ο μένων εν τη αγάπη εν τω Θεώ μένει και ο Θεός εν αυτώ» (Α' Ιωαν. 4,16).

Σαν σε σχήμα σταυρού, η χριστιανική αγάπη συνδέει κάθετα τον Θεό με τον άνθρωπο, αλλά και οριζόντια όλους τους ανθρώπους μεταξύ τους. Διότι «εάν τις είπη, ότι αγαπώ τον Θεόν και τον αδελφόν αυτού μισή, ψεύστης εστίν ο γαρ μη αγαπών τον αδελφόν αυτού ον εώρακεν, τον Θεόν ον ουχ εώρακεν ου δύναται αγαπάν. Και ταύτην την εντολήν έχομεν απ' αυτού, ίνα ο αγαπών τον Θεόν αγαπά και τον αδελφόν αυτού» (Α' Ιωαν. 4,20-21). Κι αλλού: «οφείλομεν και ημείς αλλήλους αγαπάν» (Α' Ιωαν.4,11), διότι τότε μόνο «ο Θεός εν ημίν μένει και η αγάπη αυτού τετελειωμένη εν ημίν εστίν» (Α' Ιωαν. 4,12). Με αυτόν τον τρόπο διακρίνεται ο χριστιανός από τον μη χριστιανό¹⁶. Στην αγάπη βασίζεται και η σχέση του πιστού με τον Ιησού Χριστό: «εάν αγαπάτε με, τας εντολάς τας εμάς τηρήσατε» (Ιωαν. Ιδ'15).

Ο Αββάς Δωρόθεος λέει: «Υποθέσατε ότι υπάρχει ένας κύκλος χαραγμένος στη γη. (...) Ο κύκλος είναι ο κόσμος, το κέντρο του ο Θεός και οι ακτίνες του οι δρόμοι, δηλαδή οι συμπεριφορές των ανθρώπων. Όσο πορεύονται οι άγιοι προς το κέντρο, ποθώντας να αγγίσουν τον Θεό, τόσο πλησιάζουν μεταξύ τους. Και όσο πλησιάζουν μεταξύ τους, τόσο πλησιάζουν τον Θεό. Με το ίδιο σχήμα να κατανοήσετε και το χωρισμό. Όταν οι άνθρωποι απομακρύνονται από τον Θεό και στρέφονται προς την περιφέρεια του κύκλου, είναι φανερό ότι όσο απομακρύνονται από τον Θεό τόσο απομακρύνονται και μεταξύ τους. Και όσο απομακρύνονται μεταξύ τους τόσο απομακρύνονται και από τον Θεό. Γιατί αυτή είναι η φύση της αγάπης»¹⁷.

16. «Οι χριστιανοί δεν διακρίνονται από τους άλλους ανθρώπους ούτε στην πατρίδα ούτε στη γλώσσα ούτε στα έθιμα... Ζουν στη γη αλλά πολιτεύονται στον ουρανό. Υπακούουν στους υπάρχοντες νόμους, μα με την αγάπη τους τους ξεπερνούν. Όλους τους αγαπούν και από όλους καταδιώκονται... Με απλά λόγια: όπως είναι στο σώμα η ψυχή, έτσι είναι μέσα στον κόσμο οι χριστιανοί». **Βλ. Επιστολή προς Διόγνητον**, 5, PG 2, 1173B-1176B, **Βλ. Επιλογή Στ. Φωτίου, ό.π., Κείμενα Αγίων.**

17. **Βλ. Επιλογή Στ. Φωτίου, ό.π., Κείμενα Αγίων.**

Κεφάλαιο 3^ο

3.1. Φιλοσοφική και θεολογική αναζήτηση του έρωτα - αγάπης στο αρχαίο ελληνικό και του χριστιανικό πνεύμα.

Η αγάπη, ως έννοια, μας αποκαλύπτει την άλλη διάσταση του πολιτισμού μας. «Σε μία συνεχή ανέλιξη κατόρθωσε να απεικονίσει, μέσα από μεγαλειώδεις συμβολισμούς, τη γένεση και δημιουργία του κόσμου, καθώς και τις πολυποίκιλες εκφάνσεις της ατομικής και κοινωνικής ζωής, που ξεκινούν από την άκρατη αγάπη του «εγώ» και τελειώνουν μέσα στον θάνατο του «εγώ» για λογαριασμό του συντρόφου, του πλησίον ή κάποιας αφηρημένης ιδέας»¹⁸.

Η Δημιουργία σε πλατωνική προοπτική είναι πράξη αισθητική, ενώ σε βιβλική προοπτική είναι πράξη οντολογική. Στην πρώτη περίπτωση η ελευθερία υπάγεται στο αγαθό, ενώ στη δεύτερη δεν υπάγεται. Ο Δημιουργός Θεός του Πλάτωνα ήταν στην πραγματικότητα διακοσμητής. Χρησιμοποίησε την ύλη, που ήδη προϋπήρχε και την οργάνωσε σ' ένα αισθητικό σύνολο. Στην αρχαία ελληνική σκέψη το τίποτε και το καθόλου, ισοδύναμα του χάους και της αναρχίας, είναι έννοιες απαγορευτικές και δηλωτικές του σκοτούς και της ανυπαρξίας, κάτι που δημιουργούσε έντονο φόβο. Η τακτοποίηση της ύλης, η αναδιοργάνωση του σύμπαντος ήταν «ανάγκη»¹⁹ να γίνει. Υπακούοντας σ' αυτήν την ανάγκη, ο Θεός του Πλάτωνα βάζει την τελευταία πινελιά σ' έναν όμορφο πραγματικά πίνακα ζωγραφικής, ο οποίος ονομάζεται Κόσμος, δηλαδή στολίδι, κόσμημα, έργο τέχνης. Ο Κόσμος μεταβάλλεται σε αντικείμενο λατρείας (κοσμολατρία, ειδωλολατρία) κι ο Θεός που τον διαμόρφωσε είναι ανθρωπομορφικός, έχει όλα τα ελαττώματα και όλα τα προτερήματα του ανθρωπίνου γένους, διότι είναι μέρος του κόσμου κι υπάγεται στις λογικές κατηγορίες του Νου.

Ο Θεός της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, ο Θεός της Βίβλου, είναι απόλυτα διαφορετικός σε σχέση με τον κόσμο. Βρίσκεται έξω και πάνω από τον κόσμο και τον δημιούργησε από το μηδέν, ελεύθερα κι από αγάπη. Ο κόσμος είναι επομένως το δημιούργημα του Θεού. Δεν υπήρχε κάποτε, έχει δηλαδή συγκεκριμένη χρονική αφετηρία ύπαρξης, είναι κτίσμα. Η κτίση αναζητά τον Δημιουργό της, θέλει να επικοινωνεί μαζί του και να τον ευχαριστεί για το υπέροχο δώρο της ύπαρξης το οποίο έλαβε. Ο κόσμος δημιουργείται Λίαν Καλώς, ωστόσο, το κακό και το άσχημο είναι υπαρκτές παράμετροι, οι οποίες δεν περιθωριοποιούνται, ούτε εξοβελίζονται. Ο αρχαίος Έλληνας αντιθέτως, εννοεί το κακό μόνο σε αντιδιαστολή με το καλό και το ωραίο, οπότε και το ρίχνει στον Καιάδα.

18. Βλ. Ν. Μπουγά, «Η έννοια της αγάπης στην ιστορία της Δυτικής Σκέψης», εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάννικα, τόμος 1, σ. 166.

19. Βλ. **Ι. Ζηζιούλα**, «Χριστολογία και Ύπαρξη: Η διαλεκτική κτιστού-άκτιστου και το δόγμα της Χαλκηδόνας» *Σύναξη, τεύχος 2, (1982α) 14.*

Περιγράφοντας παραπάνω τη Δημιουργία ως Κόσμο κι ως Κτίση, παρατηρούμε και τη σχέση η οποία συνδέει αυτή τη Δημιουργία με τον Θεό. Στην περίπτωση του σχήματος «Θεός-κόσμος» υπάρχει μια αλληλεπίδραση, θα λέγαμε, εσωτερική. Η ψηλάφηση του κόσμου οδηγεί προς τον Θεό, αναγκαστικά. Στο σχήμα «κτιστό-άκτιστο» υπάρχει ένας διάλογος, ένα είδος επικοινωνίας ανάμεσα στον Δημιουργό Θεό, ο οποίος δεν είναι μέρος του κόσμου μια κι ο ίδιος είναι άκτιστος και το αγαπημένο του δημιουργήμα, το οποίο στέκεται απέναντί του και προσπαθεί να Τον γνωρίσει.

Η ύπαρξη λοιπόν, είναι προϊόν ελευθερίας, είναι δώρο, χάρισμα, χάρη, δεν είναι αναγκαστική (ανελεύθερη). Παραχωρείται για ορισμένο διάστημα και αίρεται εφόσον η φύση του κτιστού είναι θνητή. Ο θάνατος παραμένει ο «έσχατος εχθρός» της ύπαρξης. Όλη η αγωνία του ανθρώπου έγκειται στο πώς θα υπερνικήσει τον «έσχατο εχθρό», τον ακοίμητο, αυτόν που έρχεται λαθραία, όταν κανείς δεν τον θέλει, κανείς δεν τον περιμένει και σκορπά πόνο, δυστυχία, απελπισία. Στο σημείο αυτό η Πατερική σκέψη κάνει την υπέρβαση. Συνδέει τη σάρκωση του Χριστού, όχι απλώς με την πνευματική αναγέννηση του ανθρώπου, την απομάκρυνσή του από το κακό και την αμαρτία, αλλά με την Ανάσταση, με την υπερνίκηση του ίδιου του θανάτου ολοκλήρου του ανθρώπου: πνευματικού και σωματικού²⁰.

Κάτι τέτοιο όμως είναι ανήκουστο και παράλογο για το φιλόσοφο της αρχαίας Ελλάδας. Ο Πλάτωνας προσπάθησε να δώσει λύση λέγοντας ότι η θνητή φύση αποφεύγει τον θάνατο αφήνοντας συνεχώς κάτι άλλο, νέο, στη θέση του παλαιού (207-208)²¹. Την απάντηση στο ερώτημα δίνει η διαλεκτική σχέση κτιστού και άκτιστου. Μόνο η ελεύθερη ένωση του κτιστού με τον άκτιστο Δημιουργό του μπορεί να το σώσει από τον θάνατο, όπως έγινε στο πρόσωπο του Χριστού όπου η ανθρώπινη και η θεία φύση ενώθηκαν «αδιαιρέτως» και «ασυγχύτως» με απόλυτη ελευθερία, δηλαδή με απόλυτο σεβασμό στην κάθε μία φύση ξεχωριστά και στις ιδιαιτερότητές της. Αποκορύφωμα της διαλεκτικής σχέσης, που προσπαθούμε να προσεγγίσουμε, αποτελεί το γεγονός ότι αυτή η δυνατότητα, της υπέρβασης του θανάτου, δεν είναι καταναγκαστική της ύπαρξης, κερδίζεται με αγάπη κι ελευθερία²². Η πρόσληψη του ανθρώπου και του κόσμου εν Χριστώ, ο οποίος με την ενανθρώπιση του ανακεφαλαίωσε τα πάντα στον εαυτό του, έγινε η απαρχή της νέας σχέσης του ανθρώπου με τον Θεό και τον Κόσμο.

Συγκρίνοντας τον πλατωνικό έρωτα με τη χριστιανική αγάπη διαπιστώνουμε καταρχάς την διαφορετική πηγή προέλευσης. Η δεύτερη έχει πηγή τον ίδιο τον Θεό, στον οποίο και καταλήγει, ανοίγοντας παράλληλα απεριόριστες κοινωνικές προεκτάσεις. Ο πρώτος αποτελεί τάση της ανθρώπινης ψυχής προς γνώση και κατανόηση του κόσμου των ιδεών, δίχως πρακτική εφαρμογή στις σχέσεις των ανθρώπων.

20. Πρβλ. **Μ. Φούγια**, *Διδασκαλία της Δ' Οικουμενικής Συνόδου, Χαλκηδόνα, 451 μ.Χ. στο Δ' Οικουμενική Σύνοδος, «Δογματικός όρος Χαλκηδόνας» (5^η Συνεδρία, 22 Οκτωβρίου 451 μ.Χ.), Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων (Αθήνα: Αποστολική Διακονία, 1977) 182-187.*

21. Βλ. Πλάτωνος, *Συμπόσιον*, στην ιστοσελίδα: users.otenet.gr, *Αρχαία Ελληνικά Κείμενα*.

22. Πρβλ. Ι. Ζηζιούλα, *ό.π.*, σ.σ. 17-20.

Τελικό σκοπό έχει τη λύτρωση του ανθρώπου δια μέσου της γνώσης του κόσμου των ιδεών, ενώ κατά την χριστιανική αντίληψη γνώση χωρίς αγάπη δεν οδηγεί πουθενά. Σύμφωνα με την πλατωνική θεωρία, στα πρόσωπα πρέπει να αγαπάμε το «ομοίωμα»²³ της ιδέας που κρύβεται μέσα τους κι η αγάπη μας για αυτά να περιορίζεται στο βαθμό και μόνο, που αυτά είναι καλά κι ωραία.

Η χριστιανική αγάπη αντίθετα, χαρακτηρίζεται από την ισότητα προς όλους. Πρόκειται για μια αγάπη τέλεια, η οποία προσβλέπει πάντοτε στην ενιαία ανθρώπινη φύση, αναφέρεται προς όλους το ίδιο, δε διαχωρίζει σπουδαίους κι ασήμαντους, ωραίους κι άσχημους. Χαρακτηρίζεται από την καθολικότητά της, μια κι ο Θεός αγαπά το σύνολο της κτίσης κι ο Υιός Του θυσιάστηκε για όλους ανεξαιρέτως. Ευεργετεί τους πάντες προσφέροντάς τους αγάπη και προτρέπει τον άνθρωπο να στρέφει την αγάπη του όχι μονάχα σε όσους έχουν ανάλογα αισθήματα απέναντί του, αλλά ακόμα και στους εχθρούς του. Αντλεί τέλος τη δυναμική της, από τον ίδιο της τον εαυτό, από την αφετηριακή πηγή του παντός, το Θεό²⁴. Η χριστιανική αγάπη επιπλέον αποτελεί το μέσον, με το οποίο ο Θεός ενεργεί και σώζει τον άνθρωπο, είναι ο καρπός της κοινωνίας μεταξύ Θεού και ανθρώπου, η έκφραση του ολοκληρωμένου εν Χριστώ ανθρώπου, ο οποίος είναι απαλλαγμένος από ατέλειες και φόβους.

Είναι μια ενέργεια και δύναμη με θεμελιώδη σημασία για μια πανανθρώπινη κοινωνία. Αγγίζει τα όρια της αυτοθυσίας δίχως κανενός είδους υστεροβουλία και υπολογισμό. Προσλαμβάνει εσχατολογικές διαστάσεις, καθώς είναι το μόνο εφόδιο που συνοδεύει τον άνθρωπο πέρα από την επίγεια ζωή στη ζώσα πραγματικότητα της απόλαυσης της θείας παρουσίας. Κορύφωση της αγάπης είναι ο θείος έρωτας, η αντάμωση με το Άγιο Πνεύμα, που οι Νηπτικοί Πατέρες ιδιαίτερα αλλά κι οι άγιοι της Εκκλησίας μας βίωσαν. Για τον Γρηγόριο Νύσσης η αγάπη για τον Θεό είναι ένα ερωτικό πάθος. Η αγάπη αυτή όμως δεν περιχαρακώνεται, δεν περιορίζεται στα στενά ατομικά όρια του ανθρώπου που αξιώνεται να τη νιώσει. Αγκαλιάζει όλη την πλάση. «Ο Θεός βρέχει την Αγάπη Του πάνω μου. Αν την κρατήσω για τον εαυτό μου, θα πεθάνω γιατί δεν θα αντέξω τη δύναμή της. Αν με όλην αυτήν την Φωτιά, αγαπήσω τον άλλον, γνωρίζοντας ότι είναι δικιά Του η Αγάπη, τότε συμβαίνουν καταπληκτικά πράγματα...». «Όλοι με άγχος! Τί τρέχει εδώ; Κάτι τι... Χάθηκε η έννοια της χαράς... Ούτε πού πας, ούτε τι κάνεις, ούτε πώς ζεις, ούτε αν βοηθείς τους άλλους... Ένα έχει σημασία. Το Ποιόν και το Ποσόν της Αγάπης που δίνεις παντού. Παντού. Χωρίς διακρίσεις»²⁵: τα λόγια της Γερόντισσας Γαβριηλίας, η οποία είχε το χάρισμα να αγαπάει, χωρίς όρους, τον καθένα, το καθετί ξεχωριστά και να προσφέρει. Έλεγε ότι την Αγάπη, τέτοιαν την διδάσκει ο Θεός...

23. Βλ. Gregory Vlastos, *Πλατωνικές Μελέτες*, μτφρ. Ιορδάνη Αρζόγλου (Αθήνα: ΜΙΕΤ., 1994²) 65.

24. **Πρβλ. Χρ. Τερέζη**, *Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό Επίτευγμα και τα Προβλήματα του Σύγχρονου Ανθρώπου, Τόμος Β': Η Ορθοδοξία απέναντι σε θέματα της εποχής μας* (Πάτρα: ΕΑΠ, 2002) 39.
25. **Βλ. Γαβριηλίας Μοναχής**, *Γερόντισσα Γαβριηλία, Η ασκητική της αγάπης* (Αθήνα: Επτάλοφος, 1996).

Συμπερασματικά

Ύστερα από τη μελέτη των δύο κειμένων και την αναδρομή στην ιστορία για την αναζήτηση του νοήματος, του σκοπού και του περιεχομένου της αγάπης, διαπιστώσαμε ότι αντίθετα από τον Πλάτωνα, ο Ευαγγελιστής Ιωάννης πρεσβεύει ότι ο Θεός δεν είναι το ύψιστο αγαθό, του οποίου η γνώση και μόνο οδηγεί τον άνθρωπο στη σωτηρία. Πρόκειται για έναν Θεό που αποκαλύπεται στον άνθρωπο κατ' ουσία ως αγάπη, μια αγάπη ελεύθερη και καθολική, η οποία δεν εξαρτάται καθόλου από τις ανθρώπινες αξίες ή απαξίες. Είναι ο Θεός, ο οποίος από ελεύθερη βούληση κι αγάπη δημιουργεί και σώζει τον κόσμο και τον άνθρωπο²⁶. Οι ευαγγελικές παραινέσεις κι εντολές στο σύνολό τους σκοπεύουν στην αγάπη αυτή και παροτρύνουν τον πιστό να υπερβεί την εγωκεντρική του ατομικότητα και να πραγματώσει την Εικόνα του Τριαδικού Θεού στην ανθρώπινη ύπαρξη.

Οποιαδήποτε ερμηνεία της αγάπης, ως ατομική αρετή με βάση τα μέτρα και τα κριτήρια της συμβατικής ηθικής αποτελεί παρερμηνεία του ευαγγελικού μηνύματος. Η αγάπη του ευαγγελίου είναι η αποκατάσταση της ζωής και της ύπαρξης μέσα στα όρια της κτιστής και θνητής ανθρώπινης φύσης και δεν αποβλέπει απλά στη βελτίωση της κοινωνικής μας συμπεριφοράς, αλλά σκοπεύει στην σύνδεσή μας με το Τριαδικό Πρωτότυπο της ύπαρξής μας²⁷. Η αναφορά στον τρόπο της θείας ύπαρξης, στην τριαδική ενότητα και κοινωνία των προσώπων, αναδεικνύει την αγάπη ως την πρώτη και μεγαλύτερη εντολή και την ταυτίζει με την αποκατάσταση της εικόνας του Θεού στον άνθρωπο, με την επιστροφή στην «κατ' αλήθειαν» ύπαρξη και ζωή: «ότι η αγάπη εκ του Θεού έστι, και πας ο αγαπών εκ Θεού γεγέννηται και γινώσκει τον Θεόν» (Α' Ιωαν. 4,7), «ότι καθώς εκείνος εστί και ημείς έσμεν εν τω κόσμω» (Α' Ιωαν. 4,17). Γνωρίζουμε δε το Θεό και φτάνουμε σε προσωπική κοινωνία και σχέση μαζί Του, μόνο στο υπαρκτό γεγονός της εκκλησιαστικής ενότητας, αφού η ενότητα αυτή εξασφαλίζει τη φανέρωση της αλήθειας για την ύπαρξη και τη ζωή κι αποτελεί τη δυναμική πορεία από τη μετάνοια στην τελείωση²⁸.

Η πλατωνική αναζήτηση του ωραίου, του καλού, καγαθού, του αληθινού και αιώνιου έρωτα, της γνήσιας αγάπης αποτελεί διαχρονικό θέμα. Για κάποιους το δέσιμο με τη γη, τη χοϊκή μας καταγωγή, είναι πολύ ισχυρό. Όσο κι αν καλεί ο ουρανός τα μάτια της ψυχής δεν ανοίγουν, δεν καταυγάζονται από το φως της αγάπης του Θεού, δεν κατορθώνουν να αλλάξουν, να ανακαινιστούν.

26. Πρβλ. Σάββα Αγγουρίδου, *Εισαγωγή εις την Καινήν Διαθήκη* (Αθήνα: Γρηγόρη, 1971) 368.

27. Πρβλ. Χρ. Γιανναρά, *Η ελευθερία του ήθους* (Αθήνα: Ίκαρος, 2002²) 81.

28. Πρβλ. Χρ. Γιανναρά, *ό.π.*, σ.σ. 82-83.

Σε ερωτικές πολιτείες και λυτρωτικές εμπειρίες, αντιθέτως, μας καλεί ένα άλλο τραγούδι²⁹. Σε προσωπική, ελεύθερη, ουσιαστική κοινωνία με τον Θεό. Έτσι ώστε να μπούμε στη μελλοντική πολιτεία, τη Βασιλεία του Θεού, την οποία μπορούμε να ζήσουμε στο παρόν, διότι «εντός ημών εστίν» και βιώνεται στο χώρο της Εκκλησίας³⁰.

Στο σημείο αυτό εντοπίζεται και το βασικό ψεύδος ολόκληρου του οικοδομήματος του Πλάτωνα: κατ' αυτόν η βασιλεία του Θεού δεν αρχίζει από τις καρδιές των ανθρώπων, αλλά έρχεται έξωθεν. Η σωτηρία αποτελεί πριν από όλα πράξη κυβερνητικής σοφίας, προϊόν της δράσης ενός εξωτερικού, καταναγκαστικού μηχανισμού, ο οποίος δεν επιτυγχάνει το σκοπό του, δεν ενώνει τους ανθρώπους. Το νόημα της ζωής που αναζητούσε ο Πλάτωνας δεν έγκειται στην πολιτεία – κράτος που σχεδίασε, αλλά στην ουράνια, η οποία φανερώθηκε με την ενανθρώπιση του Ιησού Χριστού³¹.

29. Πρβλ. Το τραγούδι *Η μπαλάντα του Ούρι και το τραγούδι Πάμε για άλλες πολιτείες* του Στ. Σπανουδάκη.
30. Βλ. Σ. Δεσπότη, *σημειώσεις παραδόσεων για την ΟΡΘ 61*.
31. Πρβλ. Ε. Τρουμπετσόι, *Η κοινωνική ουτοπία του Πλάτωνος* (Αθήνα: Αρμός, 1999) 197-206.

Βιβλιογραφία

Πηγές

1. **Αγία Γραφή**, *Παλαιά και Καινή Διαθήκη*, Μτφρ. από τα πρωτότυπα κείμενα, (Αθήνα: Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, 1997)
2. **Καινή Διαθήκη**, "*Novum Testamentum Graece*", 26^η κριτική έκδοση των Nestle-Aland, (Γερμανία: 1988)
3. **Κείμενα Αγίων**, επιλογή Στ. Φωτίου, στα παράλληλα κείμενα για την Θ.Ε.ΟΡΘ 60 «Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας» (Πάτρα: ΕΑΠ, 2005)
4. **Πλάτωνος**, *Συμπόσιον*, στην ιστοσελίδα: users.otenet.gr, *Αρχαία Ελληνικά Κείμενα*

Βιβλία - Εγχειρίδια - Άρθρα

1. **Αγγουρίδης Σάββας**, *Εισαγωγή εις την Καινήν Διαθήκη* (Αθήνα: Γρηγόρη, 1971)
2. **Vlastos Gregory**, *Πλατωνικές Μελέτες*, μτφρ. Ιορδάνη Αρζόγλου (Αθήνα: ΜΙΕΤ., 1994²)
3. **Γαβριηλία Μοναχή**, *Γερόντισσα Γαβριηλία, Η ασκητική της αγάπης* (Αθήνα: Επτάλοφος, 1996)
4. **Γεωργοπούλου Δ. Νικολίτσα**, *Ο Πλατωνικός μύθος της Διοτίμας* (Αθήνα: βιβλιογνωσία, 1994²)
5. **Γιανναράς Χρ.**, *Η ελευθερία του ήθους* (Αθήνα: Ίκαρος, 2002²)
6. **Δεσπότης Σ.**, *σημειώσεις παραδόσεων για την ΟΡΘ 61*

7. **Ζηζιούλας, Ι.**, «Χριστολογία και ύπαρξη: Η διαλεκτική κτιστού-ακτίστου και το δόγμα της Χαλκηδόνας» **Σύναξη, τεύχος 2, (1982α)**
8. **Κουχτσόγλου Ιωαν.,** Άπαντα Πλάτωνος (Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, Τόμος Α', 1966)
9. **Μπουγάς Ν.,** «Η έννοια της αγάπης στην ιστορία της Δυτικής Σκέψης», εγκυκλοπαίδεια: Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, τόμος 1
10. **Παναγόπουλος Ι.,** Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη (Αθήνα: 1995)
11. **Πάσχος Π.,** Έρωσ Ορθοδοξίας, (Αθήνα: Εκδ. Αποστολικής Διακονίας, 1987)
12. **Τερέζης Χρ.,** Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό Επίτευγμα και τα Προβλήματα του Σύγχρονου Ανθρώπου, Τόμος Β': Η Ορθοδοξία απέναντι σε θέματα της εποχής μας (Πάτρα: ΕΑΠ, 2002)
13. **Taylor A.E.,** Πλάτων-Ο άνθρωπος και το έργο του (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 1990)
14. **Τρουμπετσόκι Ε.,** Η κοινωνική ουτοπία του Πλάτωνος (Αθήνα: Αρμός, 1999)
15. **Φούγιαν Μ.,** Δ' Οικουμενική Σύνοδος, «Δογματικός όρος Χαλκηδόνας» (5^η Συνεδρία, 22 Οκτωβρίου 451 μ.Χ.), Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού στις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων (Αθήνα: Αποστολική Διακονία, 1977)